

Studie k bakalářské práci

Kateřina Shrbená

Revitalizace Vinořského náměstí

anotace

Vinořské náměstí si navzdory svému pojmenování zachovává venkovský charakter. Utvářelo se lineárně, podél komunikace kolmé na hlavní cestu z Prahy do Staré Boleslavi, a soustředilo nejstarší zástavbu obce včetně důležitých sakrálních a hospodářských objektů.

Vinoř, nyní administrativně spadající pod Prahu, se značně rozrostla v 1. polovině 20. století, kdy zde probíhala individuální bytová výstavba v severovýchodním směru. V jejím důsledku se náměstí ocitlo na okraji sídla a přestalo plnit funkci jeho přirozeného středu. Veřejná vybavenost se nově koncentrovala v okolí hlavní silnice, ale značně nekoncepčně, bez vymezení nového centrálního prostoru. Absence takové plochy trápí Vinoř dodnes.

Situaci mění plánovaná realizace dvou bytových souborů, které vhodně doplní urbanistickou strukturu Vinoře a pomohou obnovit středovou pozici náměstí v rámci obce. Ačkoli se na něm nachází několik významných budov – základní škola, kulturní sál, kostel a fara – je dnes Vinořské náměstí místem, kterým se spíše prochází či projíždí. Není, kde se zastavit, kde trávit čas. Plocha náměstí je okupována vozovkou nebo nevzhlednými travnatými ostrůvky a působí nepřehledně.

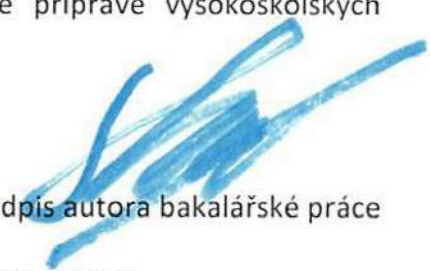
Návrh plochu náměstí sjednocuje, oprostuje od terénních a pohledových překážek a dává vyniknout jejím dominantám. Člení ji na centrální část, čistou a otevřenou, a *předzahrádky* se specifitější atmosférou. Zve k bytí venku a odrazuje řidiče od rychlé jízdy.

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury	
Autor: Kateřina Shrbená	
Akademický rok / semestr: 2020/2021 / LS	
Ústav číslo / název: 15120 / Ústav krajinářské architektury	
Téma bakalářské práce – český název: Revitalizace Vinořského náměstí	
Téma bakalářské práce – anglický název: Revitalisation of Vinoř Square	
Jazyk práce: český	
Vedoucí práce:	Dipl. Ing. Till Rehwaldt
Oponent práce:	Ing. Jakub Chvojka
Klíčová slova (česká):	veřejný prostor, náměstí, náves, krajinářská architektura, Vinoř
Anotace (česká):	Bakalářská práce se zabývá revitalizací veřejného prostoru v Praze-Vinoři. Autorka v ní hledá uživatelsky přívětivé řešení náměstí s návěsními prvky s ohledem na kontext okolí. Výstupem práce je rozpracování studie do podrobnosti realizačního projektu.
Anotace (anglická):	This bachelor's project focuses on revitalisation of public space in Prague-Vinoř. The author is looking for a user-friendly solution of a space in between town and village square, taking local context into account.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 21. 5. 2021

Podpis autora bakalářské práce

Tento dokument je nedílnou, povinnou součástí bakalářské práce i portfolia (titulní list)

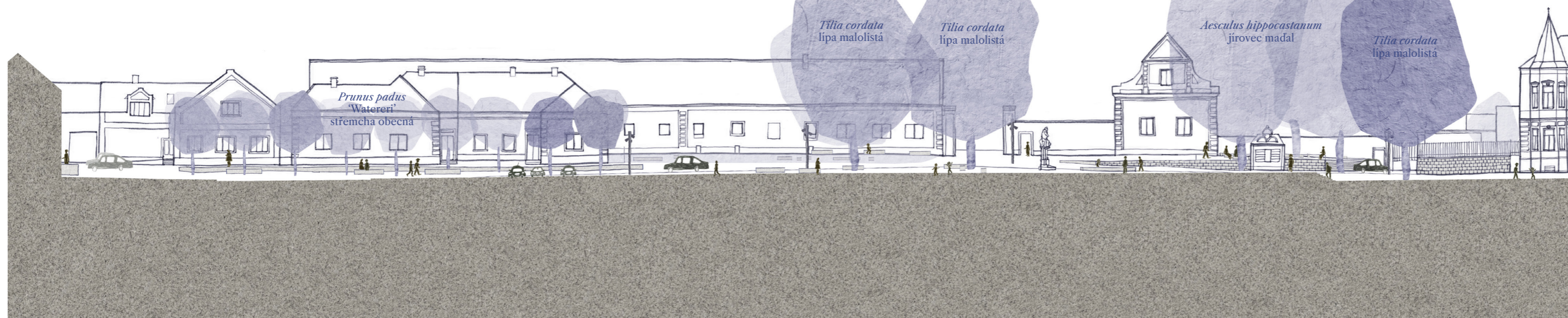
Vinořské náměstí

studie revitalizace

Kateřina Shrbená
Atelier Rehwaldt
FA ČVUT
ZS 2020/2021

Situace   10 m

Řez A-A'

Kontext

Předmětem studie je revitalizace náměstí v Praze-Vinoři. Vinoř se nachází v severovýchodním cípu metropole a až do 2. poloviny minulého století se vyvíjela jako samostatné venkovské sídlo, jehož prvky si zachovává dodnes. Vypíná na malém ostrohu nad zařízlým údolím Vinořského potoka, který se obdobně jako okolní planiny svažuje směrem k Labi. S Prahou Vinoř pojila poutní cesta z Prahy do Staré Boleslavi.

Kolmo k této cestě přiléhá náměstí, kolem kterého se soustředila zástavba. S ohledem na přetrvávající venkovský duch místa by bylo vhodnější hovořit spíše o vinořské *návsí*. Podélně uspořádaný prostor sleduje cestu z obce v jihovýchodním směru a je vymezen fasádami významných budov – kostela, fary, školy a zámeckého hospodářského dvora – doplněných zástavbou drobnějších stavení. Vzniká tak 200 m dlouhá plocha s mírným příčným sklonem. Budovy lemující náměstí pochází převážně z 18. a 19. století, půdorysně se prostor od svého zobrazení na nejstarších plánech z barokní doby výrazně neměnil, na rozdíl od své funkční náplně.

Do rozšíření automobilové dopravy bylo náměstí celistvou plochou s nezpevněným povrchem, na které se křížily povozy s chodci a odehrával společenský život Vinoře. Kromě zmíněných veřejných budov se zde nacházela další občanská vybavenost – pošta, hospoda, krámky. Nejvýraznější terénní nerovnosti byly řešeny opěrnými zídkami. Před budovami kostela a hospodářského dvora rostly mohutné stromy, zbylé budovy lemovaly aleje malokorunných, seřezávaných stromků. V ploše náměstí se vyskytovaly jen ojedinělé solitery.

Vinoř na mapě stabilního katastru z roku 1841. Zástavba se rozrůstá v údolí potoka a na druhé straně hlavní silnice. Budova dnešní školy zatím nestojí. Všechny domy ve Vinoři jsou zděné.

Letecký snímek Vinoře z roku 1924. Kostel s přilehlým hřbitovem, na kterém se pochovávalo do počátku 19. století, odděluje od ruchu náměstí řada javorů. Svou hmotou dotváří působení kostela a v prostoru hřbitova dávají vzniknout intimnímu měřítku. Skupina stromů se nacházela také v předprostoru kovárny, mírně odstoupeném od obdélníkové plochy náměstí, a před sousedním barokním průčelím budovy statku. Jeden z jírovců, jejichž křivky korespondují s těmi na štítu, zde roste dodnes, stejně jako lípa za sousedním sv. Jana Nepomuckého vprostřed náměstí a zmíněná řada javorů. Se všemi těmito více než stoletými stromy pracují při tvorbě návrhu jako s významnými prvky.

Krajinný kontext Vinoře zachycený 1. vojenským mapováním v 60. letech 18. století. Ves se rozpiná na ploše mezi Vinořským potokem a tzv. *Svatou cestou* do Staré Boleslavi, nejstaršího mariánského poutního místa v Čechách, které je rovněž spjata s kultem sv. Václava. Dnes zástavba Vinoře sahá až ke Ctěnicím a Přezleticím.

Významnou strukturu ve vsi představuje areál vinořského zámku, který zde před 40 lety postavil rod Černínů. Kromě budov samotného zámku zahrnuje hospodářský dvůr, park a bažantnici. Černínové také vysadili monumentální alej směřující k zámku, čímž změnil trasu boleslavské cesty, a kaple, které ji lemovaly, se nově ocitly v polích. Tato přímá cesta se využívá dodnes.

Vinořská náves v roce 1919, pohled ze severozápadu

farní zahrada, fara, kostel, škola, Hoffmanův dvůr, kovárna, hospodářský dvůr zámku, zámek, zámecký park

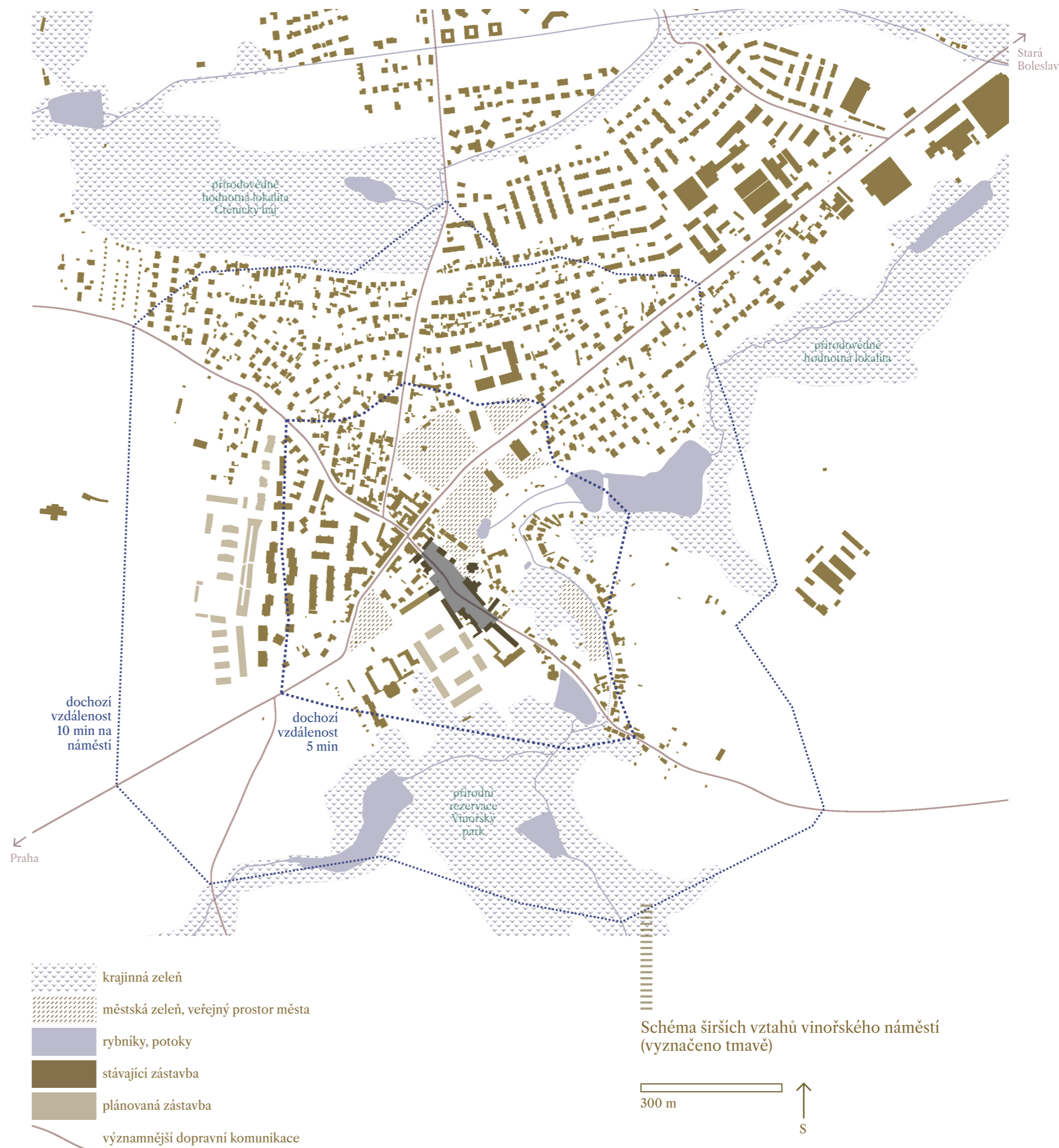
Po 2. světové válce se začíná plocha náměstí členit na plochy pojízdné a plochy pochozí. Průběžná komunikace se stává dominantním prvkem, vznikají zbytkové, zatravněné plochy. Vytrácí se přívětivost prostorou pro jiné uživatele než motoristy. Je to způsobeno také tím, že ve Vnoři se individuální bytovou výstavbou rozrůstá severovýchodním směrem, z druhé strany cesty na Starou Boleslav, a náměstí přestává tvořit přirozený střed sídla. Ten nyní představuje zmíněná boleslavská silnice, která nově soustřeďuje veřejnou vybavenost. V jejím okolí však nevznikl žádný veřejný prostor, který by přebíral funkce starého náměstí – které se od té doby omezily na reprezentativnost a příležitostné shromažďování. Absence takového místa trápí Vnoři dodnes, názory jejích obyvatel při definování středu obce se různí.

Tuto situaci mění plánovaná výstavba dvou bytových komplexů v západní části Vnoře, které náměstí částečně navracejí středovou pozici v obci. S plánovanou výstavbou se zvýší počet obyvatel o 40 % (nyní zde trvale bydlí 4200 osob) a jeden z komplexů má vyrůst v hranicích bývalého zámeckého dvora, který přímo sousedí s náměstím.

Letecký pohled na Vnoři rozrůstající se směrem ke Ctěnickému háji z roku 1945. Na náměstí jsou patrné trasy vyjeté automobily.

Náměstí v roce 1975 s jasně vymezenou hlavní komunikací a vjezdy do zámeckého a Hoffmanova dvora. Travnatými úseky probíhá pěší cesta.

Současný stav

V současné době působí vinořské náměstí nepřehledně a nejednotně. Jeho kompoziční řešení je výsledkem několika dílčích zásahů v průběhu času, postrádá komplexní přístup k prostoru a příliš akcentuje silniční dopravu. Skladba dřevin se jeví nahodile, druhem i rozmístěním, totéž platí u materiálového řešení povrchů a přítomného mobiliáře. Plocha je roztržena travnatými ostrůvky, které musí návštěvník často složité obcházet. K pobytu slouží jen – v kontextu celku malý – prostor před kostelem, proto většina lidí náměstím pouze prochází, například cestou do přírodní rezervace Vinořský park. I při této aktivitě se však tísní na chodnicích minimálních rozměrů, často navíc zahrazených sloupy veřejného osvětlení či dopravního značení.

Budova školy na náměstí slouží stále svému účelu, je v ní umístěno několik tříd nižšího stupně základní školy, žákům je k dispozici školní dvůr. Farnost u kostela Povýšení sv. Kříže nabízí veřejnosti bohatý program pastoračních aktivit, prostory farních objektů jsou využívány také pro výuku soukromé základní umělecké školy. V Hoffmanově dvoře se pořádají několikrát do týdne přednášky, promítání, koncerty a jiné kulturní a společenské akce. Veřejný prostor náměstí se využívá pro konání jarmarků a městských slavností, k těmto účelům se vyhradí obvykle parkoviště před farou a prostor před školou.

Dnešní kompoziční řešení náměstí je výsledkem úprav z roku 2006, kdy byla kdysi přímo vedená hlavní silnice odkloněna od budovy školy a byly vymezeny dvě parkovací plochy – před farou a před Hoffmanovo dvorem. Nově vytvořený předprotor školy byl ale záhy vyplněn trávnikem s půdopokryvnými keři.

a

b

c

d

e

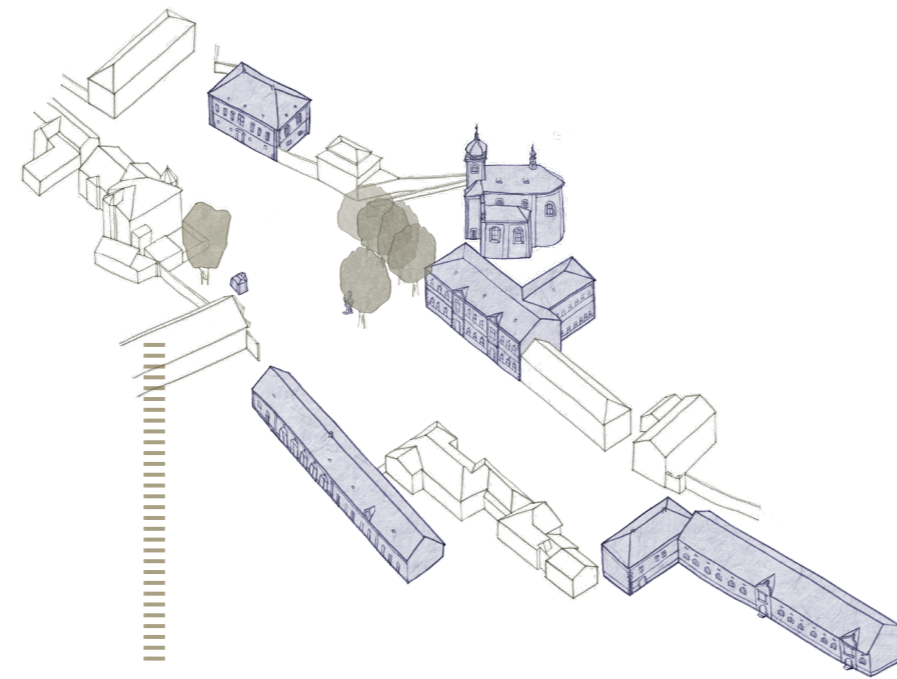
Adventní setkání na náměstí, pohled do předprostoru farního areálu

Koncept

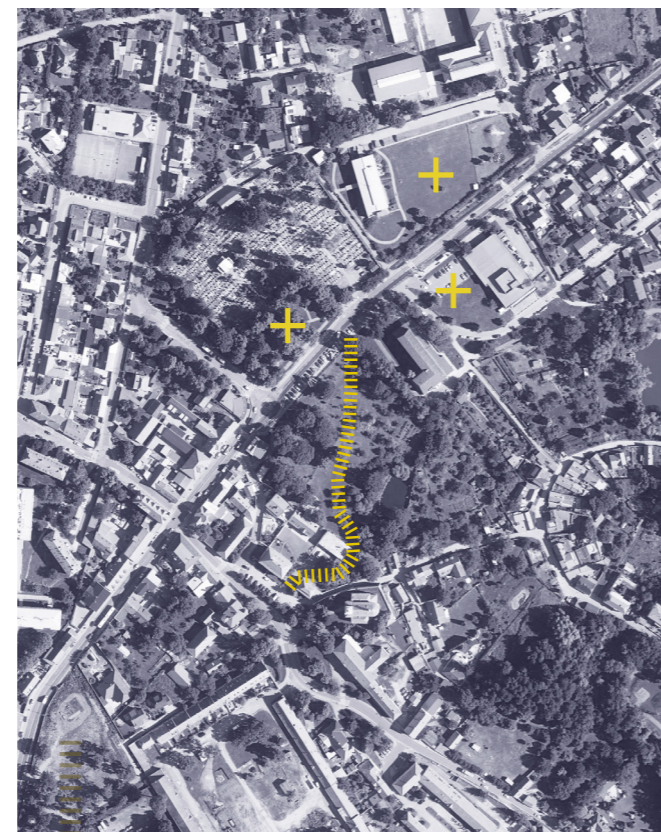
Můj návrh vychází z vize Vnořského náměstí jako místa přirozeného setkávání, místa, s kterým se mohou obyvatelé Vnoře identifikovat, kde se mohou zastavit a trávit čas.

V rámci širších vztahů navrhuji zpřístupnit veřejnosti, byť jen v omezeném režimu, farní zahradu. Vytvořilo by se tím významné propojení náměstí se hřbitovem u Mladoboleslavské ulice a jeho okolím.

Pro vytvoření konceptu byly určující přítomné hodnotné stavební a vegetační prvky a uspořádání prostoru v minulosti. Náměstí sjednocuji a očišťuji od zbytných terénních a pohledových překážek a zavádím v něm jasnou, čitelnou strukturu. Vymezuji centrální, otevřenou a všestranně využitelnou plochu, kolem které jsou situovány *předzahrádky*, specifické-ji laděné plochy. Prostor je řešen s důrazem na pěší prostupnost a obyvatelnost, ke které přispěje také zklidnění motorové dopravy.

Stávající veřejně využívané budovy a významné dřeviny na vnořském náměstí

Navržené propojení náměstí se současným *centrem* Vnoře, s místy, které jsou také zpracovávány v rámci atelierového zadání, skrz zpřístupněnou farní zahradu. Zakresleno do aktuální ortofotomapy.

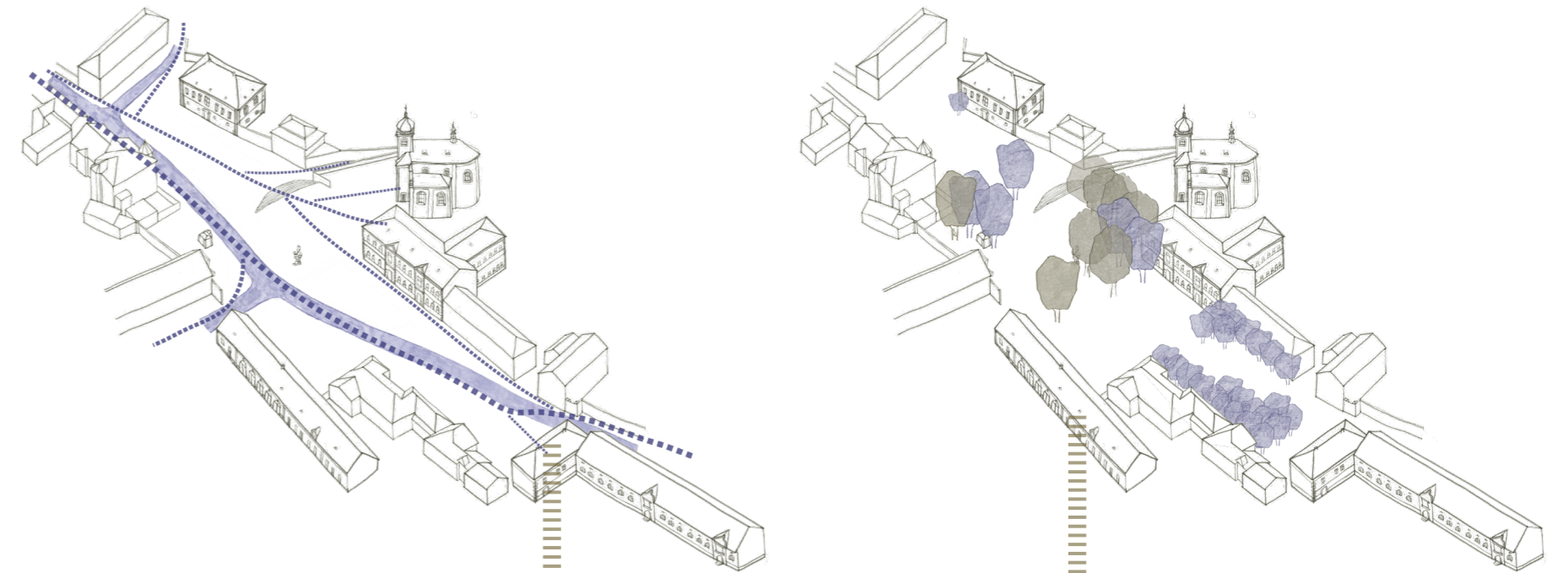
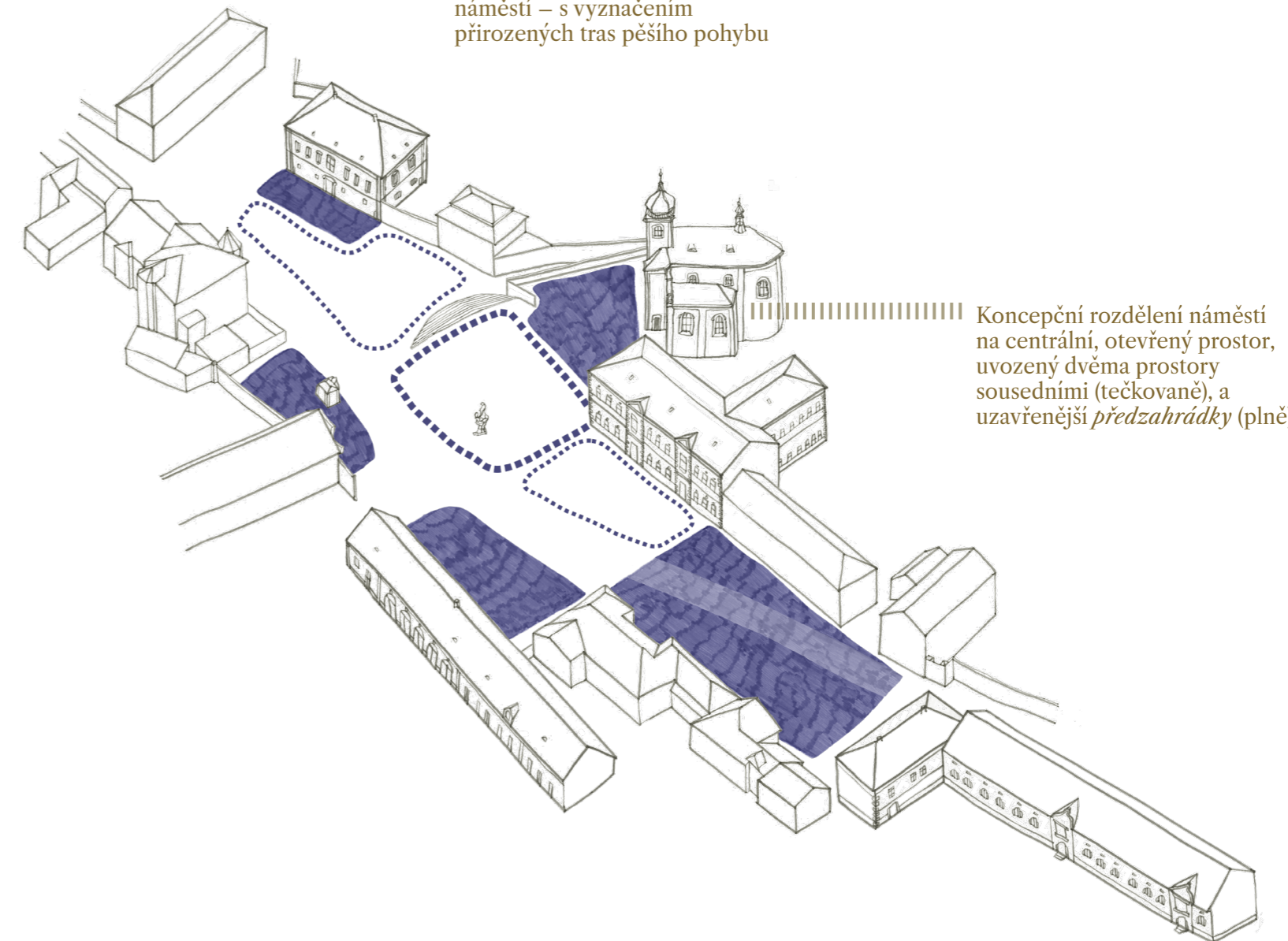

Schéma navrhovaného vedení silniční dopravy – cesta je odkloněna od centrální části náměstí – s vyznačením přirozených tras pěšího pohybu

Koncept dřevin v návrhu – hnědé stromy jsou stávající, modré nově vysazené

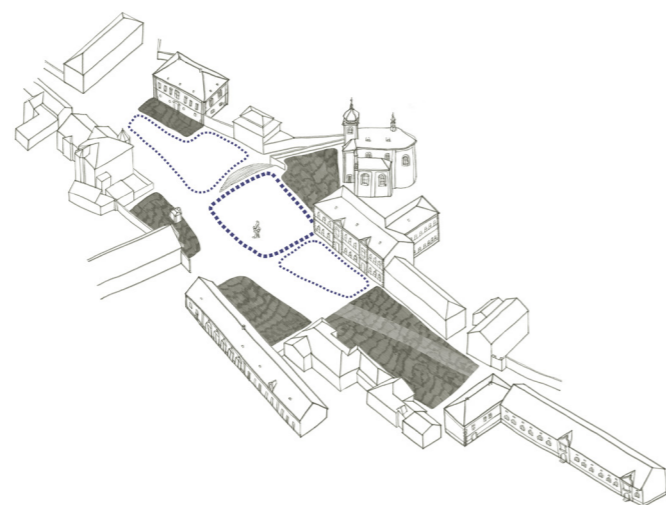
Konceptní rozdělení náměstí na centrální, otevřený prostor, uvozený dvěma prostory sousedními (tečkovaně), a uzavřenější *předzahrádky* (plně)

Centrální část

Přirozený střed náměstí tvoří rovinatá plocha přibližně čtvercového tvaru. Ze severovýchodu je ohraničena řadou javorů, které společně s kovovým plůtkem dělí prostor světský od (před)prostoru sakrálního, z jihovýchodu čtveřicí lip, z jihozápadu vozovkou a ze severozápadu schodištěm překonávajícím terénní zlom. V jednom z rohů se nachází vstup do budovy základní školy. Dominantním prvkem tohoto středového prostoru je pozdně barokní sousoší sv. Jana Nepomuckého. Zbavují ho lemujícího kamenného obrubníku a umísťují před něj vodní hladinu – nízkou, strohou obdélníkovou nádrž, která bude upomínat na světcův osud (umučen byl svržen do Vltavy, je patronem vod) a zrcadlit přichozímu Janovu tvář. V dlažbě je okolí sousoší a vodního prvku jemně akcentováno mozaikou z drobných žulových odseků.

Od centrálního prostoru se odvíjí dva přidružené prostory, z nichž jeden ho – vnímáním chodce pohybujícího se z centra Vnoře k Vnořskému parku – uvozuje a druhý zavírá. *Uvozující* prostor je níže položený a sousedí s farním areálem. Je protáhlý a otevřený, má charakter průchozího prostoru, do kterého se sbíhají boční cesty. Dva jeho protilehlé rohy jsou tvořeny okrasnou předzahradkou fary a soliterní lípou. Ke středovému prostoru se odsud stoupá po schodišti, které lze chápat jako symbolický výstup ke kostelu, a které přidává popisovanému středu náměstí na důležitosti. Schodiště je z části pobytové a je mírně vychýleno od osy kostelní zdi, na kterou navazuje, z důvodu ochrany kořenového systému hodnotného javoru před kostelem.

Závěrečným označují prostor před školní budovou. Vzrostlou dvojici lip doplňují další dvojicí a vytváří tak jednoduchý rastr, zastřešení prostoru, ve kterém jsou volně rozmístěny sedací prvky mobiliáře, významně nebránící průchodnosti místa. Z velkokorunného rastru dále přecházíme do otevřené plochy, abychom po chvíli vešli do rastru jiného měřítka, tvořeného malokorunnými dřevinami.

Současný stav

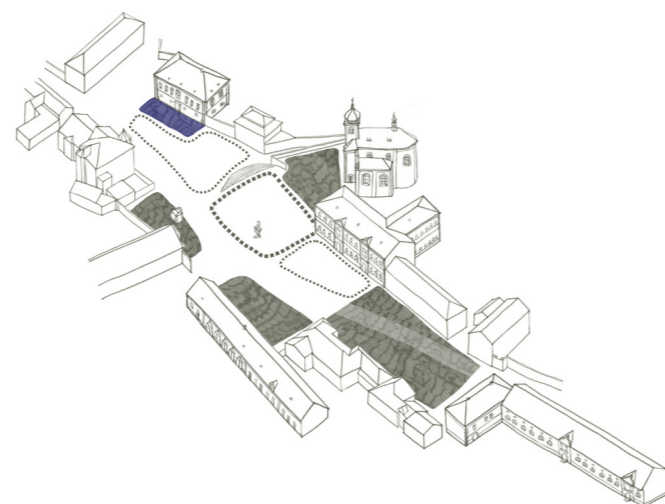
Pohled z pod lip před školou směrem k faře

Sousoší sv. Jana Nepomuckého, kulturní památka z roku 1755, pochází nejspíše z dílny předního sochaře té doby, Františka Ignáce Platzera. Vyobrazení právě tohoto světce na vnořském náměstí není náhodné – váže se ke *Svaté cestě*, po níž měl Jan údajně vykonat pouť do Staré Boleslavi za *Palladiem země české*, tamním posvátným obrazem.

Farní předzahrádka

Předprostor farního úřadu je v rámci konceptu náměstí *předzahrádkou* se specifickou atmosférou, zároveň tvoří roh zmíněného prostoru *uvozujícího* střed náměstí. Výsadbu tvoří okrasná jablona a byliny, které se ve farních předzahrádkách tradičně pěstovaly za účelem výzdoby kostela – například orlíček či lilie.

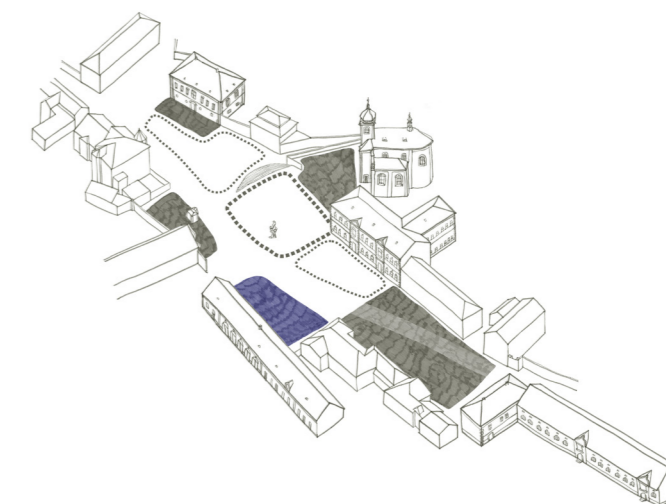

Farní úřad s okrasnou předzahrádkou.

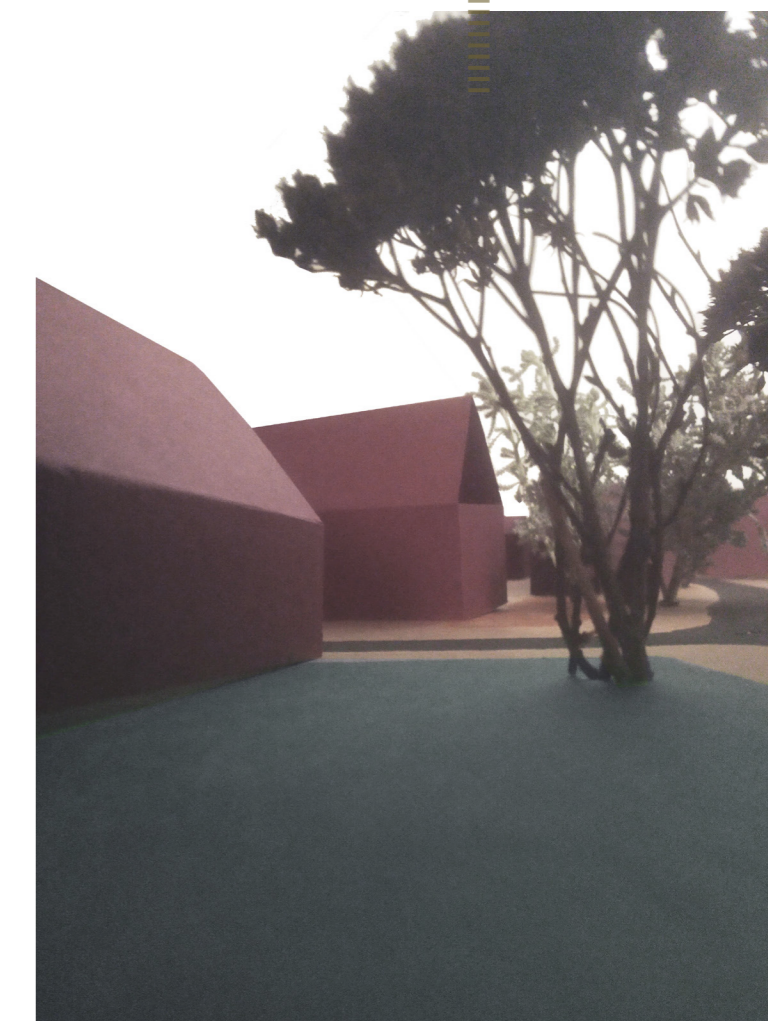

Kovárna

Studie bytové výstavby v zámeckém dvoře se zabývá také konverzí někdejší kovárny. Památkově chráněný objekt zamýšlí využít jako volnočasové centrum s kavárnou a společenským sálem. Do budovy se však vstupuje směrem ze dvora, s náměstím je tak jen v nepřímém kontaktu. Její mírně svažité předprostor proto pojmám jako plochu s pobytovým trávníkem, jejíž roh dotváří soliterní javor mléč. Do trávy rozmístují dřevěná lehátka a bloky na sezení. Bude z nich možné sledovat ruch náměstí z místa, které je navzdory své otevřenosti tak trochu stranou dění.

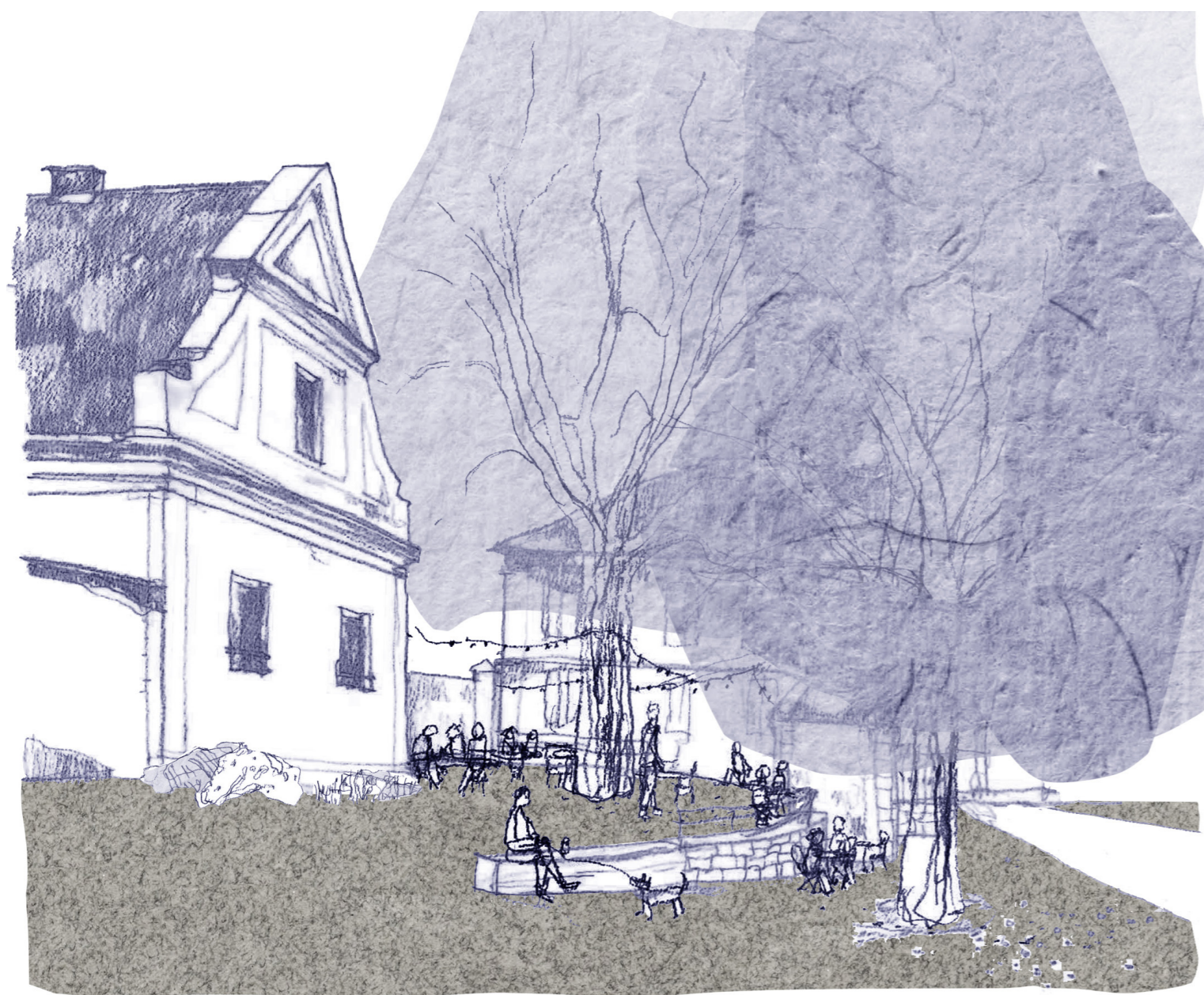
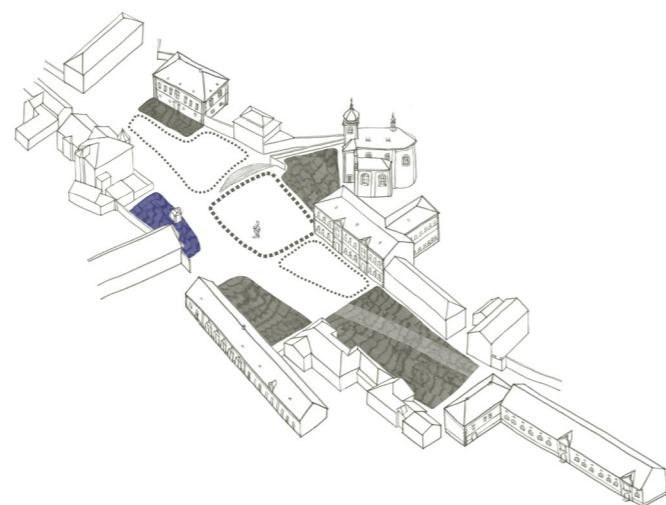

Travnatá předzahrádka bývalé kovárny s dominantním javorem

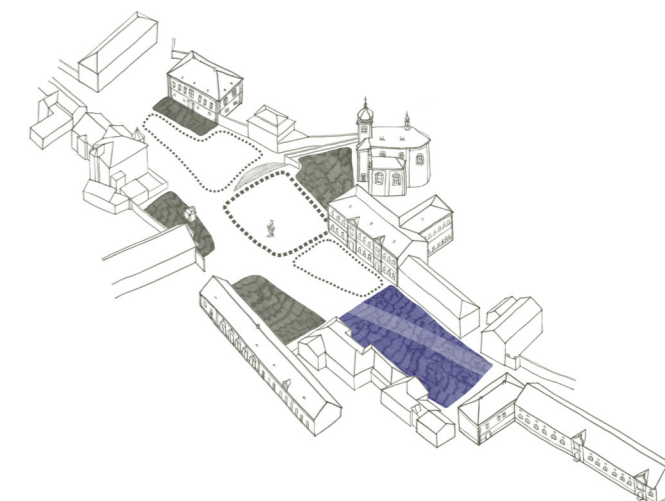
Pod kaštany

Před průčelím budovy zámeckého hospodářského dvora se nachází prostor s mohutným jírovcem a drobným objektem někdejší vrchnostenské váhy. Je výše položen než plocha náměstí, od které ho odděluje opěrná zídka. Navrhují zde dosadbu dvou jírovců, pod jejichž korunami vznikne prostor pro zahradní bistro se základním zázemím v objektu váhy. Ze spíše intimně laděné zahrádky se hostům naskytne výhled na centrální část náměstí a na barokní faru. Přístup na zahrádku by byl možný jak stávajícím vstupem od hlavní brány do zámeckého dvora, tak nově vybudovanými schody v severní části zidky.

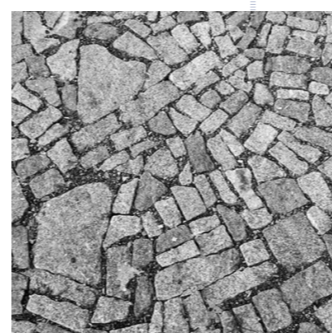
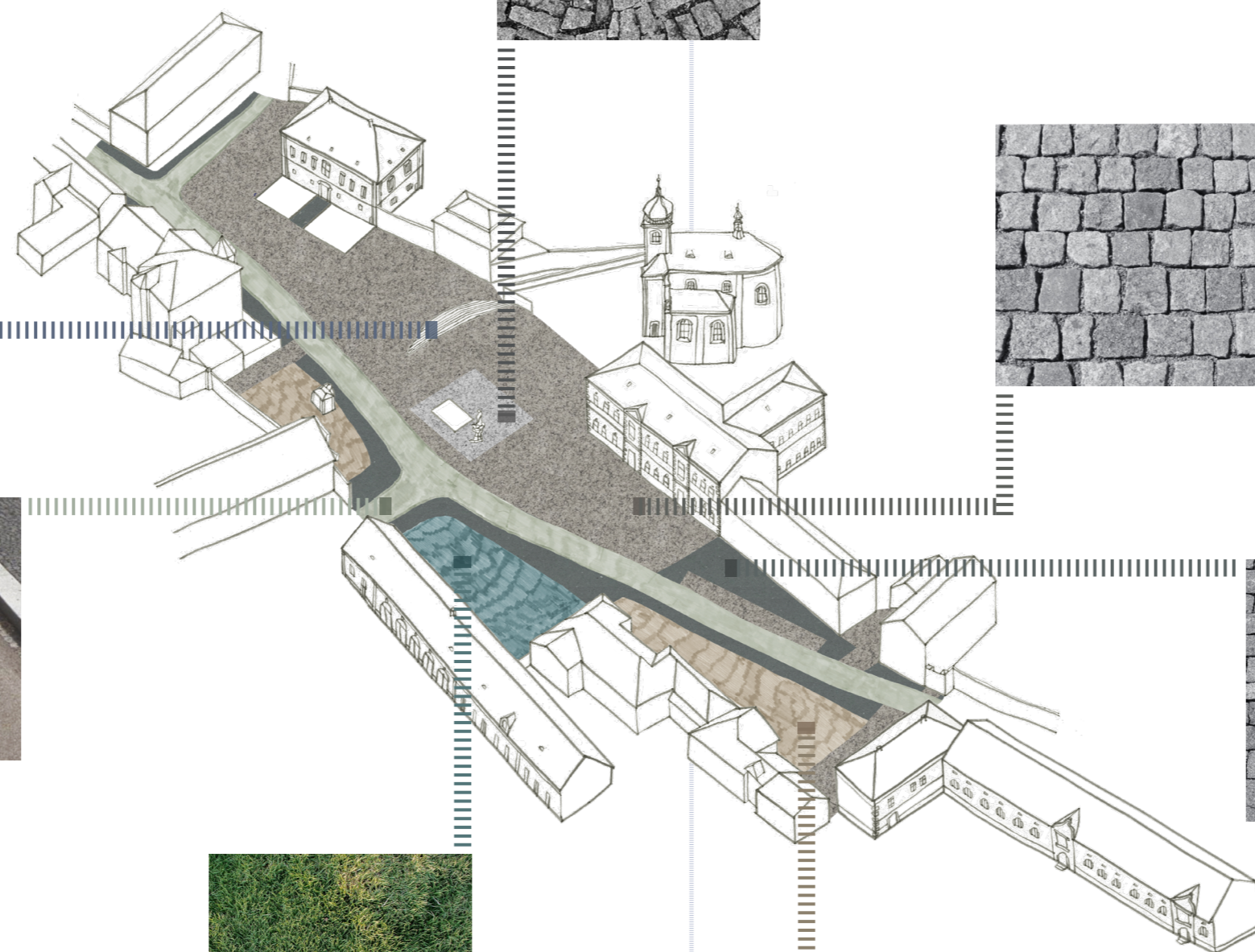
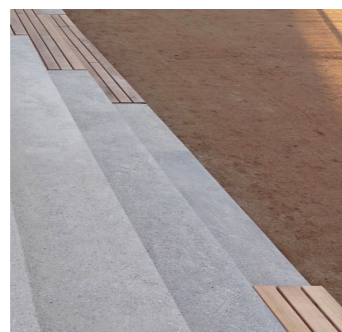
Rastr stromů před obytnými domy

V jihovýchodní části náměstí se nacházejí obytné domy, s výjimkou Hoffmanova dvora, který náměstí příčně uzavírá, a který se využívá pro pořádání veřejných i soukromých společenských a kulturních akcí. Prostor protnutý silnicí je sjednocen rastrem střemch, menších stromků, které na jaře nápadně kvetou a voní. Dá se pod nimi posedět, obzvláště nechceme-li být druhým příliš na očích či být vystaveni slunečním paprskům. Zároveň lze pod korunami stromů volně projít k Hoffmanovu dvoru.

Materiálové řešení

Betonové schody
s dřevěnými sedáky
v jejich pobytové
části

Dlažba z drobných
žulových odseků,
jednotný odstín

– okolí sousoší a
vodního prvku

Drobná žulová štípaná
dlažba 8/10,
kladená do řádku,
různé odstíny

– středová plocha náměstí,
vjezdy do objektů, parkovací
stání a místa pro přecházení
– využití stávajících
dlažebních kostek

Probarvený asfalt,
žulové obrubníky,
odvodňovací
proužek ze žulových
dlažebních kostek

– využití stávajících
obrubníků
– asfalt je zvolen
z důvodu eliminace
hluku z dopravy

Mozaiková žulová
štípaná dlažba 4/6,
kladená do řádku,
jednotný odstín

– chodníky

Pobytový trávník

– před kovárnou
– na pojezdové ploše při
objektu trávník šterkový

Mechanicky zpevněné
kamenivo

– zahradní restaurace,
plocha pod střechami

Skladba dřevin

Malus x robusta 'Red Sentinel'
okrasná jabloň

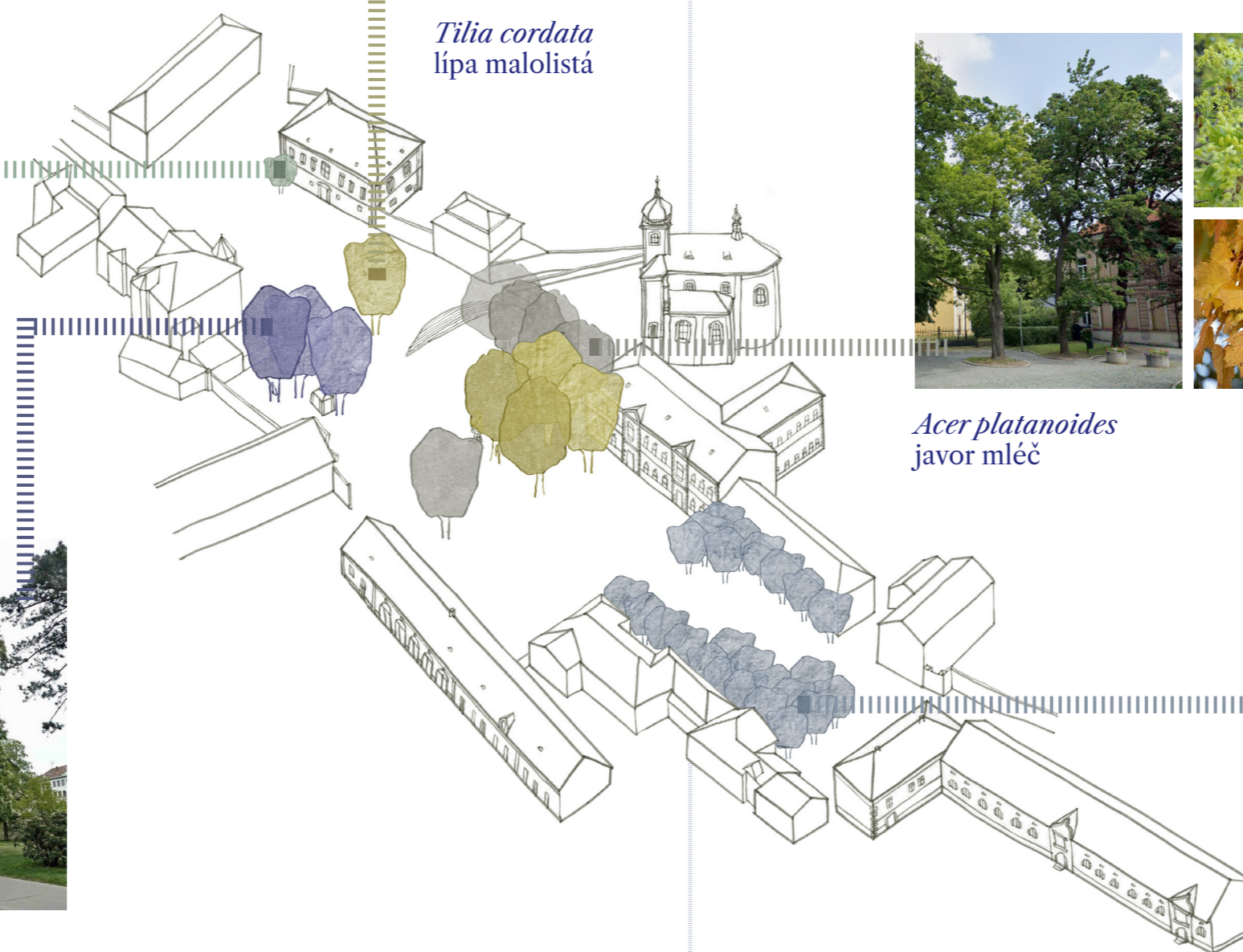
Tilia cordata
lípa malolistá

Acer platanoides
javor mléč

Aesculus hippocastanum
jírovec maďal

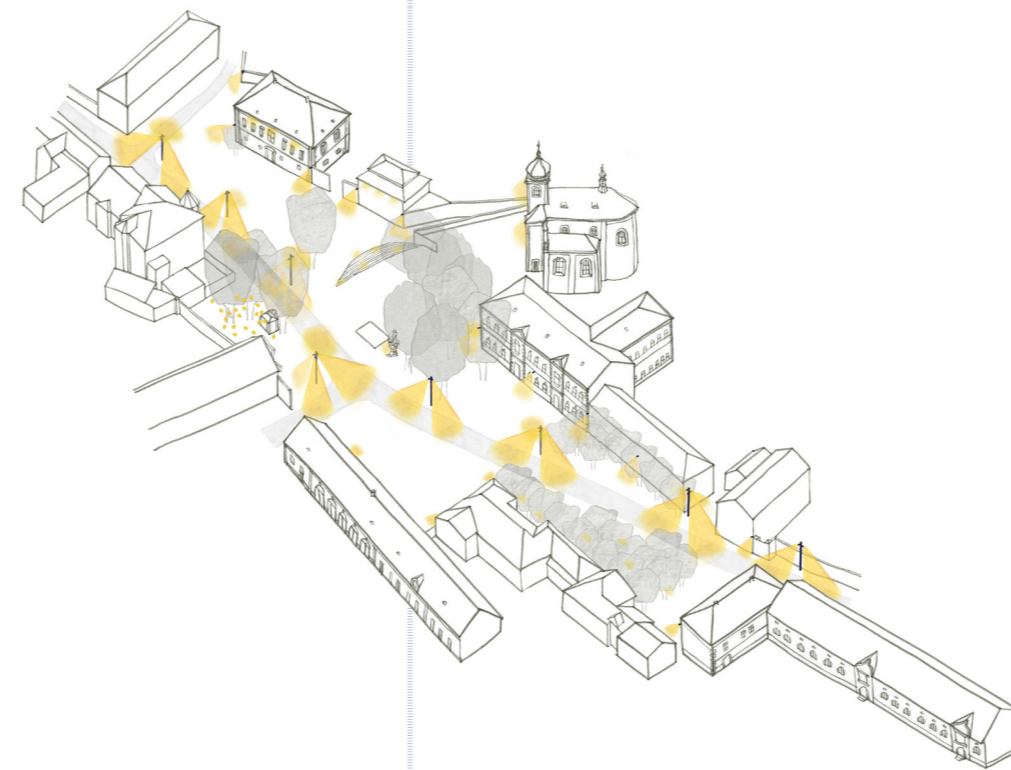
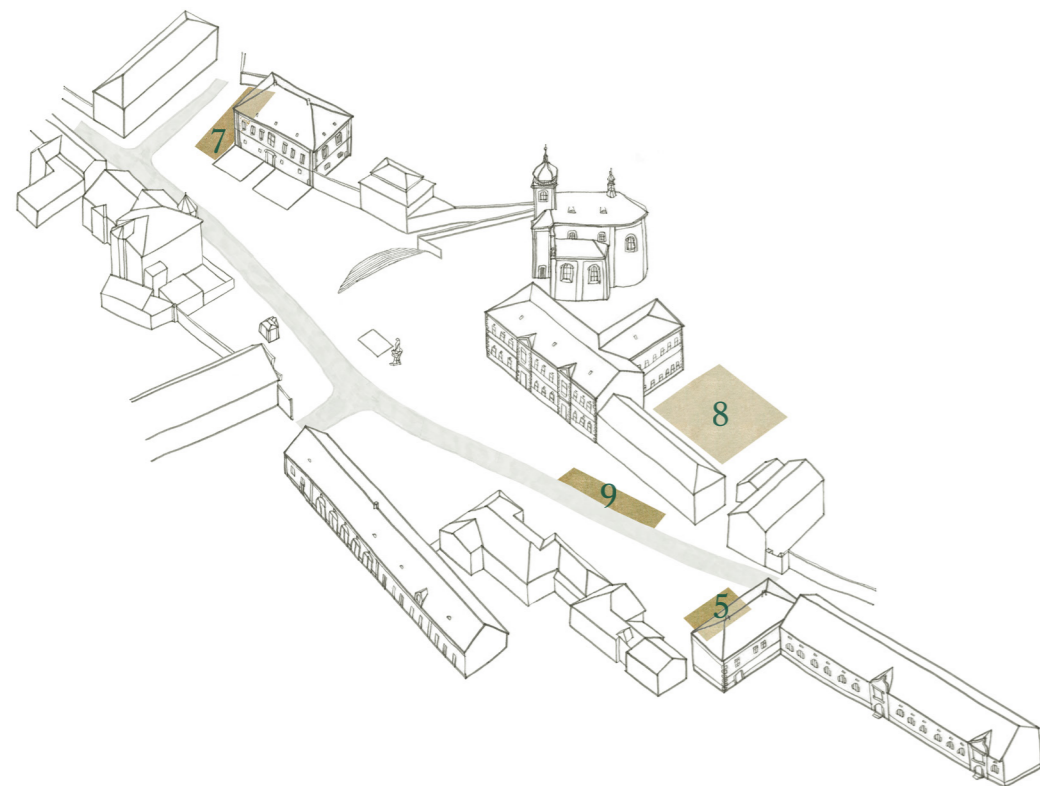

Prunus padus 'Watereri'
střemcha obecná

Dopravní řešení

Živanická ulice, která Vinořské náměstí protíná, je místní komunikací III. třídy. Je po ní vedena také cyklotrasa č. 8100 – okružní trasa kolem Prahy. Komunikaci oproti současnému řešení napřimují, avšak zužují na nižší povolené rozměry a omezují maximální rychlost vozidel na 30 km/h. Chodci budou moci komunikaci bezpečně překročit na vyvýšených místech pro přecházení, která pro automobily fungují jako zpomalovací práh.

Parkovací stání vymezují na náměstí rovnoměrněji, tak aby nevytvářela monofunkční plochy. Jejich kapacitu navyšují zpřístupněním nevyužívaného dvora domu čp. 23, vedle školy. V současnosti neudržovaný pozemek patří městu a skýtá dostatek místa jako pro sdílenou zahradu, tak pro parkování obyvatel domu i návštěvníků náměstí.

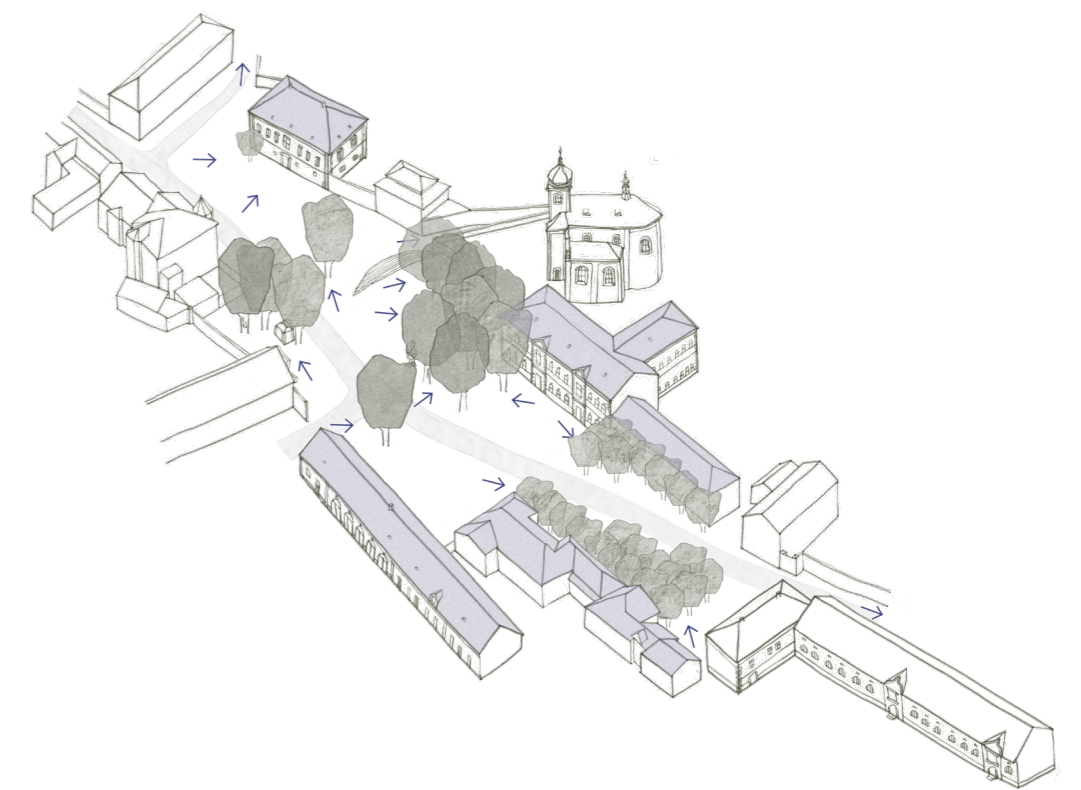

Osvětlení

Náměstí osvětlují dle nároků jednotlivých částí, se snahou minimalizovat světelné znečištění. Podél hlavní komunikace umísťují sloupy s variabilním počtem svítidel odvíjejícím se od jejich polohy. Pěší cesta při severovýchodní straně je osvětlena drobnějšími nástěnnými lampami instalovanými na fasádách budov.

Odvodnění

Dešťovou vodu využívám v návrhu pro závlahu vegetace – spádují k prvkům zeleně zpevněné plochy a akumulují dešťovou vodu svedenou z okolních střech.

Mobiliář

Před kostelem,
pod kaštany

Před kovárnou

Před kovárnou a pod
střechami

Stromy
v zadlážděném
povrchu

MR

fara

veřejné osvětlení

okrasná předzahrádka

245

TC

244,5

stojan na kola

246,5

farní sýpka

244

248

AH

pochozí schody

243,5

AH

pobytové schody

AH

AP

jemnější dlažba

247

AP

vodní parter

AP

247,5

AP

kostel

probívený vstřík

TC

TC

246,5

šikmá dlažba
trávník

TC

TC

AP

volnočasově využívaný objekt, kavárna

základní škola

dřevěná lehátka

246

MZK

sousoší

lavice zidka

PP

MZK

245,5

247,5

247

kulturně využívaný objekt